

Tekst deuren noordelijke ingang

De geschiedenis van de Grote of St.Eusebiuskerk begint meer dan duizend jaar geleden. Een document uit 893 maakt voor de eerste keer melding van een kerk in Arnhem. Deze Romaanse kerk was gewijd aan Martinus van Tours en eigendom van het Salvatorklooster in Prüm (D). In 1452 werd pal naast de Maartenskerk begonnen met de bouw van een nieuwe kerk. Deze werd gewijd aan de heilige Eusebius, een vroegchristelijke martelaar. Het Salvatorklooster schonk de relieken van Eusebius aan Arnhem om pelgrimstochten naar de nieuwe kerk te stimuleren. De bouw zou meer dan honderd jaar gaan duren. In 1478 was het werk zo ver gevorderd, dat het uurwerk van de oude naar de nieuwe toren kon worden verhuisd. De belangrijkste bouwheer van de kerk was Karel van Egmond, Hertog van Gelre en Graaf van Zutphen (1467-1538). Gelre en Arnhem vormden in die periode een machtscentrum in de Europese politiek. In de loop der eeuwen is het gebouw vaak hersteld en veranderd. Zo werd in de 17e eeuw de toren verhoogd om ruimte te maken voor een nieuw carillon. Weer een eeuw later werd een vervallen gotisch portaal aan de noordkant vervangen door een classicistische ingangspartij. Toen de kerk in 1579 werd overgenomen door de protestanten had dit grote gevolgen voor het interieur van de kerk, waaruit alle katholieke relictten werden verwijderd. Tegen het einde van de 19e eeuw verkeerde de kerk in zeer slechte staat en er was een restauratie nodig, die maar liefst 36 jaar zou duren. Aan de restauratie van de toren was men bij het begin van Operatie Market Garden in september 1944 nog niet toegekomen. Tijdens de Slag om Arnhem brandde de kerk vrijwel volledig uit. Een deel van de toren stond aanvankelijk nog, zwaar beschadigd, overeind maar stortte later alsnog in. Na de oorlog werd de kerk grotendeels in zijn oorspronkelijke stijl hersteld. In 1961 was de restauratie gereed. Nu met een nieuwe lantaarn, waardoor de Eusebius groter en mooier werd dan zij ooit was geweest.

Tekst deuren zuidelijke ingang

Arnhem was in de Middeleeuwen een van de vier hoofdsteden van het roemruchte Hertogdom Gelre. De andere hoofdsteden waren Nijmegen, Zutphen en Roermond. Het Hertogdom Gelre was een zelfstandig en machtig vorstendom. Het strekte zich uit van de Zuiderzee in het noorden tot vlak voor de poorten van Sittard in het zuiden. De gouden eeuwen van Gelre liggen tussen 1300 en 1500. Gelderse steden als Harderwijk, Doesburg, Tiel, Venlo en natuurlijk Nijmegen, Zutphen, Arnhem waren lid van de Hanze. Dit was het eerste grote handelsnetwerk van Europa, dat goederen uit de hele wereld naar Gelre bracht. In de Gelderse steden ontstonden rijke kloosters, nieuwe ziekenhuizen en moderne scholen. Dit was een gevolg van de moderne devotie, een maatschappelijke vernieuwingsbeweging die ontstond in het Arnhemse klooster Monnikhuizen. De Hertogen van Gelre waren de baas in het Hertogdom. Zij speelden een hoofdrol op het Europese politieke toneel van de Middeleeuwen. Ook hadden de Gelderse Hertogen de eerste kunstschilders uit de Nederlandse geschiedenis in dienst. Zij kwamen uit de Nijmeegse kunstenaarsfamilie Maelwael-Van Lymborch. Vanaf 1418 kozen de Gelderse steden en ridders gezamenlijk en eendrachtelijk de Hertog van Gelre. Daarmee wisten zij een burgeroorlog te voorkomen. Tegenwoordig zien we deze gebeurtenis als het begin van het Gelders parlement, oftewel de Staten van Gelderland. Het Hertogdom Gelre was daarmee een hele vroege parlementaire monarchie. Samen met Vlaanderen en Brabant was Gelre het meest welvarende vorstendom van Noordwest-Europa tijdens de late Middeleeuwen. Vlaanderen en Brabant kwamen al snel in handen van de machtige Hertog van Bourgondië. Die wilde vervolgens ook het Hertogdom Gelre veroveren. De Gelderse steden en ridders hielden de strijd voor de vrijheid van hun Hertogdom Gelre zeventig jaar vol. Zij kozen Hertog Karel van Egmond als hun aanvoerder in de strijd. De Hertog kreeg hulp van zijn talentvolle legerleider Maarten van Rossem. In 1538 overleed Hertog Karel. De burgers van Arnhem gaven hun vorst een prachtig praalgraf in de Eusebiuskerk. Uiteindelijk veroverde Keizer Karel de Vijfde het zelfstandige Hertogdom Gelre en voegde het bij zijn andere Nederlandse provincies. Het Hertogdom Gelre is de directe voorloper van de Provincie Gelderland.